

Waar(d)Zegger

- Kattenkwaad
- Planten en verpakkinge
- Teken

LENTE 2008

HWL

Hoekschewaards Landschap

Colofon

Waar(d)zegger is een uitgave van
Hoekscheewaards Landschap

Versijnt ieder kwartaal

ISSN 1389-7454

Oplage: 1.750

Redactie:

Aad Bruijnzeel

Cobi Smit

Hanny Willemstein

Hans Pijnaker

Iris van der Vlerk

Hoekscheewaards Landschap

Vereniging voor natuurbehoud, milieu en historisch
dorpsschoon in de Hoekscheewaard

Postadres

postbus 1080

3260 AB Oud-Beijerland

Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt

Zalmpad 11

Oud-Beijerland

telefoon: 0186 - 62 18 88

fax: 0186 - 62 03 65

Openingstijden Natuurbezoekerscentrum
Klein Profijt:

Dinsdag t/m vrijdag 10.00 tot 17.00 uur

Zaterdag en Zondag 12.00 tot 17.00 uur

HWL op Internet: www.hwl.nl

Dagelijks Bestuur

voorzitter, Joost Kievit 078 - 6731522

secretaris, Jan van Alebeek 0186 - 619379

Penningmeester, Guus van der Pal 0186 - 573705

Het lidmaatschap bedraagt € 17.50 per jaar

Betaling vindt plaats via acceptgiro

Extra giften:

giro 2998008 bank 44.13.94.892

t.n.v. Penningmeester HWL, Oud-Beijerland

Voor aanmelding en opzegging:

Ledenadministratie

postbus 1080

3260 AB Oud-Beijerland

Tel: 0186-614042

IN DIT NUMMER:

- Van de redactie
- WHW bedrijven
- In gesprek met de Koningin
- Lijfwachten voor planten
- Kattenkwaad, het resultaat
- Medewerkers gevraagd
- Microcosmos
- Vrijwilligers, Kapitaal van HWL
- Oude schoolplaten
- Planten en verpakkingen
- Houdingen tegenover de Natuur (4)
- De Paardenhorzel
- Jeugdpagina
- Insectenkwartet
- Bizar verhaal
- Ontwikkelingen op de staart
- Teken
- Oude Land van Strijen, excursieverslag
- NBC Klein Profijt
- Open Haardhout te koop
- Activiteiten overzicht
- Dauwtrappen
- Eerste steenmarter gesignaleerd
- Patrijzen
- Lentekriebels
- Nieuwe leden
- Prikbord over... algemene Ledenvergadering.

Kopij Zomernummer inleveren vóór 1 mei

Aanleveren kopij

Als aparte bijlage ('attachment') bij een
e-mail. Bij voorkeur in Word

Voor vragen: bel of mail :

Iris van der Vlerk:

Tel: 010 432 24 86

mail: redactie@hwl.nl

D r u k k e r i j
Vanderstoep bv

Tel.: 078 674 11 88 – E: vdstoep@tiscali.nl

VAN DE REDACTIE

Iris van der Vlerk

Prachtige weer in februari, koud maar zonnig, een belofte voor de rest van het voorjaar?

Ik hoop het.

De eerste lentebodes lieten zich al in december zien, toen waren de eerste sneeuwklonken al zichtbaar.

Nu zingen de heggemussen weer hoorbaar, de luide roep van de merel schalt om ons heen, de lijster zingt weer uit volle borst. In het bos zag ik twee baltende bonte spechten achter elkaar aan buitelen.

Kortom het is Lente!

Het is een komen en gaan van winter- en zomergasten. Bij het uitkomen van dit voorjaarsnummer heeft u waarschijnlijk de eerste tiftjaf al gehoord, misschien zelfs al een vroege fitis.

Bij organisaties is het al niet anders: een komen en gaan van mensen. De redactie maakt hierop geen uitzondering. In verband met verhuizing buiten de Hoeksche Waard zal Hans Pijnaker ons team verlaten, jammer want zijn inbreng hebben we zeer op prijs gesteld. Toch hoop ik niet helemaal uit het oog..... uit het hart.

In dit nummer vindt u al een bijdrage van één van de leden uit een gebied buiten de Hoeksche Waard. Mogelijk kan ook Hans als "correspondent Buitengebied" nog iets voor ons betekenen ♦

MAATWERK IN GROEN-VOORZIENING EN INDUSTRIE

WHW-bedrijven heeft aangeboden de Waar(d)zegger kosteloos van adresstickers te voorzien

WHW-bedrijven biedt werk aan ruim 200 enthousiaste en gemotiveerde medewerkers die vanwege persoonlijke omstandigheden zijn aangewezen op aangepaste arbeid in het kader van de Wet sociale werkvoorziening.

WHW is een bedrijf dat een intense band heeft met de Hoeksche Waard. WHW bedrijven:

"Bijna al onze medewerkers zijn binnen deze regio woonachtig, het lijkt ons daarom een gepaste geste de werkzaamheden voor het HWL gratis aan te bieden als een soort sponsoring. WHW Bedrijven vindt dat dit ook deel uitmaakt van een stukje Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, iets wat WHW Bedrijven hoog in het vaandel heeft staan. Uw vereniging dient een belang waar wij allen dagelijks mee geconfronteerd worden" ♦

IN GESPREK MET DE KONINGIN

Joost Kievit

Afgelopen november kwam onze Koningin naar de Hoeksche Waard. Op streekbezoek zoals dat heet.

Tevoren was gevraagd of HWL mee wilde doen aan de twee gesprekken die met de Koningin zouden worden gevoerd over de Hoeksche Waard. Naar verluidt was dat bijzonder, een organisatie die wordt gevraagd om aan twee gesprekken deel te nemen. In de middag vertegenwoordigde Dick Bussing HWL in een gesprek over de toekomstige ontwikkeling van de streek en 's ochtends mocht ik aanschuiven voor een discussie over de positie van de Hoeksche Waard in de Randstad.

Ik kwam in een bijzonder gezelschap terecht, een gezelschap dat nog nooit in die samenstelling bij elkaar was geweest. Naast de Koningin en haar gevolg waren er de Commissaris van de Koningin, de gedeputeerde Verkeer en Vervoer, de Havenwethouder van Rotterdam, de voorzitter van de Kamer van Koophandel Rotterdam, de burgemeester van Dordrecht, de directeur van de VVV, de burgemeester van Oud Beijerland

en de wethouder Ruimtelijke Ordening van Binnenmaas. Tevoren was dan ook duidelijk dat het bovenregionaal bedrijventerrein een belangrijk onderwerp zou worden en dat de voorstanders van deze ontwikkeling sterk vertegenwoordigd waren. Dit bleek ook wel, met name de Rotterdamse vertegenwoordigers maakten zich sterk voor dit bedrijventerrein.

De Koningin had veel belangstelling voor de landschappelijke kwaliteiten en voor de landbouw. Ik kreeg dan ook volop de gelegenheid om het belang van natuur en landschap voor het voetlicht te brengen. De

Koningin benadrukte dat we moesten proberen de tegenstellingen te overbruggen en er samen uit komen. Van mijn kant heb ik de

wethouder van Rotterdam uitgenodigd te gaan investeren in het Nationaal Landschap.

Immers de Hoeksche Waard functioneert als een groene long in de Randstad. Een gebied waar ook de mensen uit Rotterdam nog rust en ruimte kunnen vinden en waar ze kunnen genieten van natuur en landschap. Aan het eind van de dag deed de Koningin een beroep op iedereen die plannen maakt voor de Hoeksche Waard: Laat de Hoeksche Waard met rust en geef de streek de ruimte om haar eigen toekomstplannen te maken ♦

LIJFWACHTEN VOOR PLANTEN

Hans Pijnaker

Omdat er zoveel plantenetende insecten bestaan, lopen planten het risico helemaal kaal gevreten te worden voordat ze vrucht kunnen dragen. Maar planten laten zich natuurlijk niet zomaar kaal vreten, vaak hebben ze chemische wapens om hun vijanden te bestrijden, zoals een vies smaakje of zelfs giftige stoffjes in hun bladeren.

Ze kunnen ook levende lijfwachten inschakelen om hun belagers te doden: roofinsecten, zoals lieveheersbeestjes, sluipwespen, wespen, roofwantsen, libellen en mieren. Deze vleesetende roofinsecten verorberen graag de vegetarische plantenetende insecten. Dus is het maar beter om niet te veel chemische bestrijdingsmiddelen toe te passen in uw tuin, want dan schakel je de vleesetende roofinsecten ook uit met als mogelijk gevolg een insectenplaag.

Hoe komen planten nu aan hun lijfwachten en hoe betalen ze die zodat ze niet weggaan?

Er zijn planten die hun lijfwachten een woning aanbieden, bijvoorbeeld de acacia. Acacia's hebben grote doornen, die uitstekend bewoond kunnen worden door mieren. Die mieren zijn agressieve beschermers. Ze doden de insecten die de acacia als voedsel zien en brengen die naar hun nest als voedsel voor hun jongen. Deze mieren beschermen de acacia's niet alleen tegen plantenetende insecten, maar bijvoorbeeld in Afrika ook tegen grote grazers als giraffen. De mieren bijten deze grazers in hun tong, zodat ze snel afzien van dit lekkere plantenhapje.

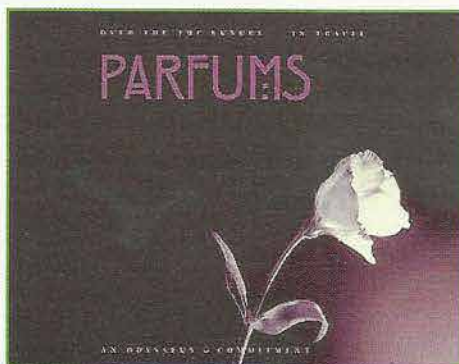

Als er eens een tijdje geen of weinig insecten zijn, waardoor de mieren dreigen te verhongeren en dus zouden willen verhuizen naar elders, dan maakt de acaciaplant ►

een bepaald soort vet aan dat door de mieren gegeten kan worden. Dan hoeven ze toch niet te verhuizen en de acacia onbeschermd achter te laten.

Maar wat als de lijfwachten de vegetarische vijanden niet in de gaten hebben, omdat ze ook wel eens willen slapen? Dan kan de plant een SOS signaal afgeven. Als planteneters aan hun maaltijd beginnen, blijft de plant namelijk niet maar passief afwachten tot hij opgegeten is. De plant gaat dan gauw geurstoffen aanmaken die de roofinsecten alarmeren. De plant maakt een zogenaamd geurboeket, waarmee hij om hulp geurt.

Hoe gaat dat in zijn werk? Wel, tijdens het eten van de plant komt er spuug van het vijandige insect in de plantenwond en dit wordt door de plant herkend. De plant maakt daarop hormonen aan die stimuleren tot de productie van de geurstoffen. Ook de niet verwonde bladeren van de plant gaan die geurstoffen dan aanmaken en zoveel mogelijk uitwaaien. Die massa aan geuren bereikt dan wel de lijfwachten, welke daarop vanzelf in actie komen. Ze kunnen zelfs aan de typische geur ruiken welk vijandig insect op hun terrein bezig is, waarna die gauw wordt uitgeschakeld.

Zo houden planten zich ondermeer in leven ♦

Bron:

Muggenzifters en mierenneukers. T. Huigens e.a.. Laboratorium voor Entomologie. Wageningen. 2006.

KATTENKWAAD, HET RESULTAAT

Merijn van den Hoogenhoff

Het was in juni 2006 op weg naar onze vakantie bestemming in Noorwegen, toen één van mijn reisgenoten me een stuk liet lezen uit het natuurhistorisch maandblad, onder de titel "De huiskat als waarnemer". Hij wist dat ik al jaren lang inventarisaties doe naar kleine zoogdieren en dacht dat ik dit wel interessant zou vinden. Het stuk vertelde over een onderzoek dat daar een jaar eerder was, met als doel de huiskat te gebruiken als zoogdierwaarnemer.

Inleiding

Inderdaad heb ik het stuk met meer dan gemiddelde aandacht zitten lezen en het liet mij de rest van de reis ook niet meer los.

Dat heb ik vaker als ik word geconfronteerd met iets wat eigenlijk zo logisch is, maar waar je zelf nooit op gekomen was.

Als coördinator van de zoogdierenwerkgroep van Hoeksche Waards Landschap, nam ik me voor om ook bij ons op het eiland hier aandacht aan te besteden. Immers bijna alle meldingen die ik binnen krijg zijn van zoogdieren in de polders, op de weg (verkeersslachtoffer) of tijdens een inventarisatie met life traps.

De bebouwde gebieden komen er dan maar bekaaid af. Dit moest ook bij ons in de Hoeksche Waard een bron van extra informatie kunnen zijn en misschien zou het zelfs leiden tot een nieuwe soort.

Publiciteit

De Hoeksche Waard, het gebied waarin de zoogdierenwerkgroep opereert, heeft een oppervlakte van zo'n 28.000 vierkante kilometer. Beduidend kleiner dus dan Limburg en daardoor werd de actie ook minder groot van opzet.

Er werd contact gezocht met de lokale en regionale media om via deze weg de actie kracht bij te zetten.

Tevens werd er een oproep geplaatst in de Waar(d)zegger en werden er folders uitgedeeld ►

De hoop was dat al deze aandacht voor een toch niet zo alledaags onderwerp de eigenaren van de katten er toe zou zetten om vanaf nu eens te gaan kijken naar wat de kat mee naar huis bracht. Behalve dat de mensen was gevraagd om foto's op te sturen hadden de mensen ook de mogelijkheid om de dieren langs te brengen bij het bezoekerscentrum. Bij deze slachtoffertjes kon dan door de tanden te bekijken met zekerheid gezegd worden om welke soort het ging.

De vangsten

Gezegd moet worden dat de actie op veel enthousiasme kon rekenen en dat er ook een aantal kattenbezitters gedurende de hele onderzoekstijd (januari t/m december) regelmatig nieuwe meldingen bleef doen. Bewust is er bij deze actie gekozen om alleen de door katten gevangen zoogdieren te gebruiken. Zicht- of andere waarnemingen zijn buiten beschouwing gelaten.

Meer dan 50 % van de prooidieren werd aangeboden bij NBC Klein Profijs, waardoor met 100 % zekerheid de soort kon worden vastgesteld. Bij

de andere meldingen is gebruik gemaakt van foto's en gedegen vraaggesprekken. Waarbij het slechts enkele malen voorkwam dat NIET vast te stellen was om welke (spits)muis het ging. Uiteindelijk bleven 109 bruikbare prooidieren over uit 28 km-hokken, gevangen door ongeveer 25 katten. Gevonden werden 10 soorten zoogdieren (tabel 1).

Hierbij de aantekening dat de melding van één soort, de rose woelmuis (*Clethrionomys glareolus*) zich net buiten de Hoeksche Waard bevond en dus voor het eiland niet mee telt.

Van alle prooidieren nam de huisspitsmuis (*Crocidura russula*) met 49 stuks bijna de helft voor zijn rekening.

Dit is des te opmerkelijker als je bedenkt dat dit zoogdiertje in 1995 nog geheel onbekend was op ons eiland. In de afgelopen 12 jaar heeft hij het hele eiland gekoloniseerd.

Op een goede tweede plaats staat de veldmuis (*Microtus arvalis*) met 26 gemelde dieren. Wat duidelijk laat zien ▶

dat het bebouwde gebied hier omgeven is door landbouwgrond.

De overige soorten variëren tussen de 1 en 11 stuks en hebben procentueel gezien een veel kleinere rol (grafiek 1).

Zeker het vermelden waard is het feit dat één van de katten binnen enkele dagen 11 prooien op de mat legde van vijf verschillende soorten. En dat één kat de strijd aan ging met een wezel en won.

Kanttekeningen

Dit onderzoek is uiteraard alles behalve volledig. Er zijn veel meldingen gedaan, maar bij navraag bleken veel melders niet iedere keer opnieuw gemeld te hebben als het om een zelfde soort ging. Bovendien had nog eens een behoorlijk aantal mensen wel het voornemen om te melden, maar was er nooit toe gekomen. Verder zijn er geen wetenschappelijke pretenties geweest, waardoor er niet gevraagd is naar informatie over tijdstip van de vangst of biotoop. Daarom zijn de gegevens die uit deze actie voortkomen slechts een indicatie. Nieuwe soorten zijn er niet gevonden, evenmin is

er een aanwijzing dat er misschien ergens een grotere populatie van een soort zit dan we dachten. Wel is iedere melding er één meer dan we hadden en geeft het wel degelijk aanleiding tot verder onderzoek.

Dankwoord

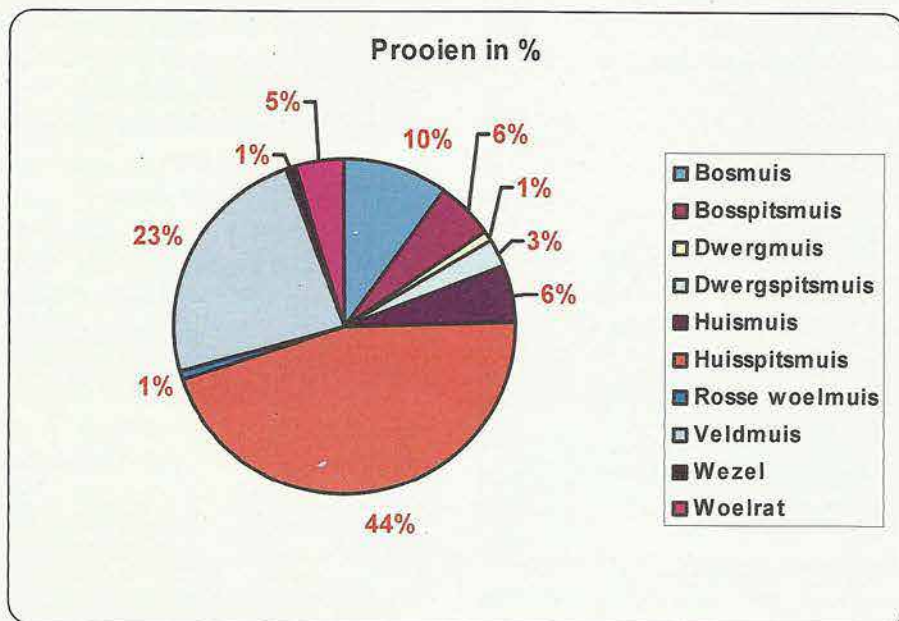
Allereerst dien ik mijn dank uit te spreken naar de mensen van het Historisch Genootschap voor het geven van het idee. Het heeft gezorgd voor veel extra informatie, mijn oprechte dank daarvoor. Maar uiteraard zou dit onderzoek niet mogelijk zijn geweest zonder de katten-eigenaren die geweldig hebben meegewerkt. Ik hoop dat zij in de komende jaren gewoon hun meldingen blijven doen ♦

Merijn van den Hoogenhoff;
Coördinator Zoogdierenwerkgroep
Hoekschevaards Landschap
www.hwl.nl

Tabel 1

soort	aantal
Bosmuis	11
Bosspitsmuis	6
Dwergmuis	1
Dwergspitsmuis	3
Huismuis	6
Huisspitsmuis	49
Rose woelmuis	1
Veldmuis	26
Wezel	1
Woelrat	5

Grafiek 1

MEDEWERKERS GEVRAAGD!

bij veldwerk zoogdierenwerkgroep

Ondanks dat het inventariseren van muizen een tijdrovende bezigheid is, is er voor iemand die meer wil weten over de relatie muis en landschap, geen leukere bezigheid.

Stelt u zich voor: er is besloten dat een bepaald terrein onderzocht moet worden op het voorkomen van muizen. Nadat deze beslissing is genomen, wordt er een lang weekend geprikt waarop de inventarisatie zal plaats vinden. Enkele dagen van tevoren lopen we al door het terrein

om de vallen, die gevuld zijn met lokvoer (appel, wortel, havermout en pindakaas) neer te zetten. We laten de vallen een aantal dagen open staan zodat de muizen eraan kunnen wennen en de val vertrouwd is geworden. Hierna zetten we de vallen op scherp. Vanaf dat moment houdt niets ons meer tegen. Of het nu 30 graden boven nul is of net drie graden, als de vallen staan ben je moreel verplicht om elke afgesproken vangst ook te doen. Er staan immers vallen waar levende dieren in kunnen zitten. Deze dieren zul je moeten bevrijden om sterfte te voorkomen. Dit kan leiden tot erbarmelijke omstandigheden. Zo komt het voor dat we bij nacht en ontij in een natte sneeuwstorm ►

(ze zijn er af en toe echt nog) bij nauwelijks 3 graden boven nul muizenvallen staan te legen. Uiteraard met blote handen omdat je anders

de muis niet vast kunt houden om te meten, wegen en merken.

Dit zijn handelingen die na pak weg 10 minuten zonder gevoel in welke vinger dan ook bij zaklantaarnlicht moeten worden uitgevoerd. Elk onderzoek kent vier vangsten om een

goed beeld te krijgen. Niet zelden is meer dan de helft van de controles op een moment dat het slecht weer is. U begrijpt wel natte kleding, slecht weer, koude handen, modder, muizenurine en ga zo maar door, er is niets dat ons gelukkiger maakt.

Als dit iets is wat jou ook leuk lijkt om te doen, meld je dan aan om mee te helpen bij de muizeninventarisaties van 2008. Dit kan bij NBC Klein Profijt 0186 621888 op werkdagen tussen 10:00 en 17:00 uur of per mail kantoor@hwl.nl ♦

We vangen dit jaar in:

- het weekend van 16 t/m 18 mei
- het weekend van 15 t/m 17 augustus
- het weekend van 24 t/m 26 oktober

MICROCOSMOS

**Een film met *insecten* in de hoofdrol.
(alle leeftijden)**

En dat blijkt heel spannend te kunnen zijn. Je ziet de insecten zo groot en van zo dichtbij, dat ze bijna menselijk worden. Want ook insecten houden zich bezig met 'gewone' dingen als wakker worden, eten, liefhebben en strijd. Soms ziet het er alleen een beetje anders uit...

Eén dag, een regenbui, de duisternis. Twee lieveheersbeestjes die elkaar passeren op een grasspriet, een regendruppel als een bominslag voor een tor, rupsen die slecht ritsen op de snelweg. Meegesleurd door de prachtige filmmuziek, kun je je moeiteloos identificeren met dieren waar je dagelijks overheen loopt. Prachtige beelden, die verrassen, ontroeren, verbijsteren. En met een glimlach op je gezicht wil je hem nog een keer zien! ♦

DVD: Microcosmos.Quality Film Collection. Winnaar van 5 Césars!

VRIJWILLIGERS: KAPITAAL VAN HWL

Joost Kievit

Het bestuur van Hoekschewaards Landschap organiseerde in januari een vrijwilligersavond voor de actieve mensen van de vereniging.

Een tevoren gehouden inventarisatie leerde dat er binnen de talrijke werkgroepen van de vereniging op dit moment 415 vrijwilligers werkzaam zijn. Ze voeren de meest uiteenlopende werkzaamheden uit, zoals het knotten van wilgen, het onderhouden van natuurterreinen, onderzoek naar de ontwikkeling van de natuur in de streek, het begeleiden van schooljeugd in de natuur, het onderhouden van de diverse gebouwen. Verder nog het geven van voorlichting, excursies en lezingen, het ontvangen van bezoekers in de bezoekerscentra, het reageren op overheidsplannen, het verzorgen van

websites, nieuwsbrieven, het Verenigingsblad etc etc.

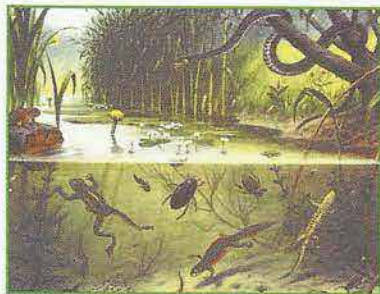
De vrijwilligers van HWL ontvangen hiervoor geen enkele vergoeding. Reden voor het bestuur om als blijk van waardering een vrijwilligersavond te organiseren. Ruim een kwart van de actievelingen kwam naar deze avond. Het was dan ook bomvol in het onderkomen van de vereniging, het bezoekerscentrum Klein Profijt. De voorzitter dankte ieder voor zijn of haar inzet en memoreerde dat dankzij dit vrijwilligerscollectief HWL is uitgegroeid tot een sterke organisatie en een factor van belang als het gaat om de toekomst van de streek. Natuur en landschap hebben een volwaardige plaats verworven in de discussie over de toekomst. De vrijwilligers zijn het kapitaal van de vereniging, de kurk waar HWL op drijft. Er was ook een presentje. De aanwezige vrijwilligers kregen een bodywarmer met HWL logo uitgereikt. Daarna was onder het genot van een drankje en een hapje gezelligheid troef ♦

OUDE SCHOOLPLATEN, WIE KENT ZE NIET!

Onlangs schonk Openbare Basis-scholen de Zevensprong uit Oud -

Beijerland een 40tal oude schoolplaten aan HWL. We zijn hier heel erg blij mee en gaan deze mooie platen zeker gebruiken bij educatie en tentoonstellingen.

**Hartelijk dank
voor deze welkome gift!**

PLANTEN EN VERPAKKINGEN

Nel van Dam

In deze periode beginnen de bladeren van het groot hoefblad te groeien. Na de bloei, in februari al, groeien de bladeren hoog op. Hele taluten zijn er mee bedekt.

Net als bij het familielid, het klein hoefblad, komen eerst de bloemen. Als ze voor het eerst door de grond boren, lijken ze erg op enigszins blozende knoppen van paddestoelen. Later doen de bloemen met kwastjes het hoefblad lijken op roze dwergconifeertjes.

In dit vroege seizoen zijn ze al een onvervangbare bron van nectar. In Scandinavië plant men vaak expres groot hoefblad rond de bijenkorven. De *Petasites hybridus*, zoals de plant met zijn deftige naam heet, is een koele plant.

De jongeren zouden zeggen, die plant is vet-cool!

De grote, schaduwrijke bladeren van het groot hoefblad, waar in de zomer zelfs de kippen onder schuilen, doen de mens denken aan koele dingen, alleen al door ernaar te kijken.

Het oorspronkelijke gebruik van groot hoefblad is nu uitgestorven.

Wij, gewend aan koelkast, vriezer en luchtdichte verpakkingen, staan niet stil bij het feit dat bederfelijke voedingsmiddelen ook vroeger bescherming tegen warmte en zon nodig hadden.

Voor de dagen van de diepvries moet het dringend noodzakelijk zijn geweest materiaal te vinden dat boter koel en vers kon houden. De grote bladeren van het groot hoefblad zijn daar prima voor geschikt. Het zachte grijze dons aan de onderkant van de bladeren is lekker koel. Ze vouwen even netjes dicht als wijnbladeren rond dolmades. Denk er eens aan als u kampeert. Wie weet komt het een keer van pas. Probeer het eens als noodverpakking voor restjes als u niet aan de elektra staat met caravan of tent.

Vroeger dachten mensen dat het blad van het Groot hoefblad helend was voor pestbuilen ►

Waarschijnlijk berust dit op de verbastering van het woord Petasites tot het woord pest. In werkelijkheid betekent petasites regenhoed. Het staat wel vast dat Groot hoefblad ontsmettende, wond-helende en tevens krampwerende stoffen bevat.

Al met al een plant voor mooie taluten en slootkanten, regenachtige vakanties (alternatief voor de paraplu) en warme zomers (alternatief

voor pet of zonnehoed) en zeker voor de insecten ♦

HOUDINGEN TEGEN- OVER DE NATUUR (4)

Hans Pijnaker

Mens als partner van de natuur

Als mensen de houding van *partner van de natuur* hebben, dan zien zij mens en natuur als *gelijkwaardig*, wat betekent dat met de behoeften, belangen en waarde van beide rekening moet worden gehouden.

De partners (mens en natuur) zijn hier deelgenoten in een morele gemeenschap (moreel, omdat je rekening houdt met elkaar). Dat wil niet zeggen dat er sprake is van gelijke behandeling, want niet alle levende wezens zullen als partners tot die morele gemeenschap horen. Maar dieren, omdat ze kunnen voelen en lijden, horen daar wel toe.

Deze partnerhouding houdt in dat men een 'duurzaam partnerschap met de natuur' aangaat.

Bij de partnerhouding ligt de nadruk op de onafhankelijkheid van de partners, die tot wederzijds voordeel met elkaar samenwerken. Sommige dieren kunnen met ons samenwerken tot wederzijds voordeel. Denk maar aan schaapherdershonden. Daar is heel duidelijk sprake van partnerschap.

Maar wat moet samenwerken met planten en ecosystemen dan inhouden? Mensen kunnen op allerlei manieren profiteren van de natuur. Maar die planten ►

profiteren niet echt van ons. Hoogstens betekent partnerschap hier dat we ze naar eigen geaardheid en gerichtheid laten functioneren, zichzelf laten zijn.

Dus we zijn hier niet echt partners van elkaar maar alleen in symbolische zin. Wij als mensen zijn echter wel afhankelijk van die planten. Bijvoorbeeld voor onze zuurstof, voor de vezels die we nodig hebben voor

het adequaat functioneren van onze darmen, voor de vitamines die ons lichaam in stand houden en voor de voedingsstoffen waarmee we ons lichaam opbouwen.

Dat we ze toch als partners kunnen zien, heeft te maken met het feit dat we zonder hen

niet kunnen overleven als soort. Eigenbelang dus ♦

DE PAARDENHORZEL

Mensen die veel met paarden werken kennen hem vast wel: de paardenhorzel. De volwassen paardenhorzel lijkt op de honingbij en vaak wordt hij daarmee verward.

Hij is beslist geen bij maar een vlieg en de paardenhorzel als volwassen

vlieg voedt zich niet eens. Alleen de maden van de horzel voeden zich.

Paardenhorzels komen wereldwijd voor en leven voornamelijk op het platteland. Ze worden 10 tot 14 millimeter groot en zijn in Nederland van april tot september actief. De larven leven zes tot tien maanden en als ze dan volwassen zijn hebben ze nog twee tot vier weken leven voor de boeg. Deze larven voeden zich in de maag van hun gastheer.

Hoe komen ze daar, denkt u? Wel, de vrouwtjes plakken hun eitjes op de voorbenen van het paard en als de paarden hun huid schoon likken raken ze met die eitjes besmet. De eitjes komen vervolgens in de mondholte van het paard ►►

Lees verder op pagina 16

Jeugdhoe

Lieveheersbeestjes

Jeugdhoe

Binnenkort vliegen ze weer, die lieve lieveheersbeestjes. Zijn ze nu echt zo lief?

In het voorjaar wanneer de zon warm genoeg is komen de volwassen lieveheersbeestjes na een lange winterslaap weer te voorschijn. De mannetjes en vrouwtjes zoeken elkaar op, ze paren en het vrouwtje legt de eitjes, wel zo'n 120 stuks!! Ze legt ze niet zomaar ergens neer..... Nee ze zoekt een plant die vol zit met lekkere bladluis (wat je lekker noemt, maar voor lieveheersbeestjes een echte lekkernij) en daar legt ze de eitjes neer. Als de larven dan uit het ei komen hebben ze meteen te eten. Een larf eet wel 100 luizen op een dag, een volwassen lieveheersbeestje 50. Zo zie je maar, ze zien er lief uit maar ze zijn het niet voor iedereen. De luizen laten zich niet altijd zo makkelijk pakken hoor, ze kunnen uit hun achterlijf een kleverig goedje spuiten zodat de larf een tijd lang zijn mond niet open kan doen!

Als je een lieveheersbeestje oppakt of aanraakt trekken ze hun poten en antennen in en blijven doodstil liggen.

Weet je dat er ook heel veel verschillende namen bestaan voor het lieveheersbeestje, Kapoentje, die kennen jullie wel.

andere namen zijn:

Sunnekuukske; Okke vekokkie; Kukeluusje; Kukelesaantje; Öligsmenjtje (oliebeestje); Ingeltsje; Armeleevezeuntje; Hemelskoetje; Zonnekevertje; Mariakevertje etc

Wil je meer weten over het lieveheersbeestje, zoek dan eens op internet, daar vind je heel veel informatie. Google bijvoorbeeld!

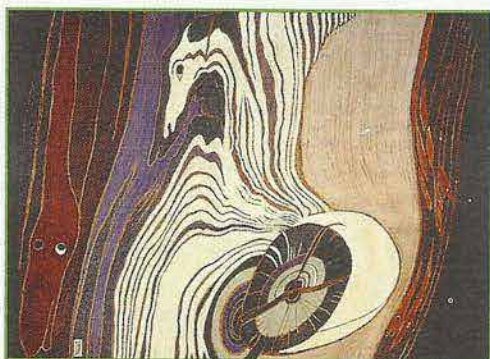
Jeugdhoek

Jeugdhoek

Uit die eitjes komen dan de larfjes tevoorschijn en die graven zich dan een tijdje in in het zachte mondweefsel van het paard. Na enkele dagen verhuizen ze dan naar de maag van het paard, waar ze zich vasthechten aan de maagwand. Daar kunnen ze maandenlang blijven zitten. Volgroeide larven komen uiteindelijk gewoon met de mest mee naar buiten.

Over het algemeen merken paarden hier weinig van. Maar bij zware besmettingen kunnen ze toch gezondheidsproblemen krijgen door een vertraagde groei. Als de dierenarts ze dan een antiparasitair middel geeft, laten de larven de maagwand los en spoelen ze weg met de uitwerpselen. Dan is het leed weer geleden.

Soms kan ook de mens geïnfecteerd raken door het inslikken van een eitje of een larve. Maar daar weet de huisarts wel raad mee ♦
(redactie)

Bron:

Willem Takken (2007). *Beten en steken; hinderlijke insecten en andere plaaggeesten en hun effect op de gezondheid*. Uitgeverij Tirion. isbn 978.905210.708.0.

INSECTENKWARTET

Insecten domineren ons leven; ze zijn altijd om ons heen.

Van veel insecten genieten we bewust, zoals van een vlinder in de tuin. Er valt nog veel meer te genieten: ze bestuiven onze gewassen, breken afval af en velen beschermen onze gewassen.

Ook in kinderboeken, muziek, film, literatuur en beeldende kunst komen insecten veel voor. Dankzij de mogelijkheden van de digitale fotografie heeft de macrofotografie van insecten een grote vlucht genomen op het

Laboratorium voor Entomologie (insectenkunde) van Wageningen Universiteit.

Ga ook eens met je camera in de macrostand op fotosafari en ontdek de prachtige vormen en kleurenrijkdom van insecten.

Kijk op www.insect-wur.nl voor meer informatie over insecten of bestel daar dat leuke insectenkwartet met prachtige macro opnames van allerlei insecten ♦

(redactie)

BIZAR VERHAAL

Wim Cornelissen

Jarenlang hadden kauwtjes en holenduiven de kerkuilenkast in het gebied zuid van de Hoekse Waard bewoond, maar vorig jaar wisten de Kerkuilen deze voor het eerst te vlug af te zijn.

Na een geslaagd broedsel van het paartje in Galder (Brabant) met drie jongen die in juni uitvlogen, werden er in augustus opnieuw allerlei broedse activiteiten gezien. Deze kerkuilen kast hangt op een schitterende locatie met het Markdal als achtertuin en jaaggebied.

De gastheer waar de nestkast in de tuin hing zag ook andere activiteiten, een zwerm bijen had hun intrek in de kerkuilenkast genomen. Toen hij een plaatselijke imker had ingeschakeld om de zwerm bijen uit de kerkuilenkast te verwijderen, trof deze in de

kast een verbijsterend tafereel aan. In de kerkuilenkast hing inderdaad een bijenzwerm maar ook zag hij een dode kerkuil op zes eieren.

Kennelijk was het paartje kerkuilen voor de tweede maal dit jaar aan het broeden maar zijn zij overvallen door een zwerm bijen waardoor de in de kast aanwezige kerkuil de kast niet meer uit durfde of kon verlaten. Vanwege de in de kast aanwezige bijen was de andere kerkuil kennelijk ook niet in staat geweest om zijn of haar broedende partner van voedsel te voorzien.

De gastheer en gastvrouw waren nogal ontdaan over wat hun kerkuilen was overkomen en hopen nu dat de overgebleven kerkuil een nieuwe partner vindt en dat hun kast volgend broedseizoen dan weer als broedplaats wordt uitgekozen. Wel zie je maar dat geduld uiteindelijk wordt beloond ook al kan dit heel bizar eindigen ♦

Ingezonden door:
Natuurvereniging Mark en Leij
(via correspondent Joop van Riet)

ONTWIKKELINGEN OP DE STAART

Esther Linnartz

Het is alweer ruim vier jaar geleden dat de laatste aardappels en bieten geoogst zijn van de akkers op de Staart. Kort daarna is een kleine kudde Schotse Hooglanders geïntroduceerd die inmiddels uitgegroeid is tot 12 dieren. Zij zorgen op een natuurlijke manier door hun gegraas dat de vegetatie zich gevarieerd ontwikkelt.

Maar hoe is die ontwikkeling tot nu toe gegaan?

In het eerste groeiseizoen, dus voorjaar/zomer 2004, hebben pioniersplanten bezit genomen van de kale grond. Het beeld werd bepaald door blaartrekkende boterbloem en echte kamille, die de velden wit kleurde. Her en der stonden roze bloemen van vergeten aardappels.

In het tweede seizoen in 2005 vond er een ware akkerdistelexplosie plaats.

Dit was verwacht, want op braakliggende verstoorde grond voelen akkerdistels zich thuis. In juli kleurde de voormalige akkers helemaal roze van de bloeiende akkerdistels! Een walhalla voor hongerige vlinders, maar minder leuk voor wandelaars want ze prikken onaangenaam aan onze benen.

De zomer daarop, in 2006, waren er al aanzienlijk minder akkerdistels. Het is bekend dat een akkerdistelexplosie tijdelijk is, maar hoe lang deze duurt, hangt onder andere af van de grondsoort. Als echte pionier verdwijnt de plant grotendeels als de bodem tot rust is gekomen. Hij wordt dan vervangen door andere soorten, in dit geval vooral brandnetels. Op de Staart gaat de afname van akkerdistels sneller dan verwacht.

In de zomer van 2007 was er bijna geen akkerdistel meer te bekennen en werd het beeld voornamelijk bepaald door ruigtesoorten als brandnetel, ridderzuring en harig wilgenroosje. Nu lusten de runderen wel graag brandnetels maar zoveel kunnen ze nooit opeten. Vanuit de randen zie je dat ze "naar binnen grazen" en langzaam ►

stukken omvormen naar grazige veldjes. Ook midden in de ruigte ontstaan van deze grazige open plekken. Deze brandnetelfase zal tijdelijk zijn, maar hoe lang deze gaat duren is ook nu weer niet in te schatten. De tijd zal het leren.

Maar er is veel meer gebeurd dan de verschuiving van kamille via akkerdistels naar brandnetels.

Afgelopen zomer was goed te zien dat met name de delen langs het hek gekoloniseerd zijn door jacobskruiskruid.

Deze plant staat tegenwoordig in een kwaad daglicht, maar met rust gelaten is een verrijking van het natuurgebied. Het is een belangrijke nectarbron voor allerlei insecten en de grazers weten dat de plant giftig is en laten hem daarom staan.

De kale bodem van de voormalige akkers was en is een ideale uitgangssituatie voor het kiemen van allerlei planten. Het lijkt nu wel een ondoordringbare muur van alleen maar brandnetels, maar wie 's zomers de gemaaide paden of de runderpaadjes over de vlakte volgt zal merken dat er veel meer staat.

Grote klis, koninginnekruid, heeblaadjes, hop, valeriaan en kattenstaart zijn voorbeelden van soorten die tevoorschijn zijn gekomen. Maar ook allerlei struiken als gewone vlier, meidoorn, hondsroos, kornoelje, sleedoorn en zelfs een enkele vlinderstruik groeien inmiddels in de ruigte. Dit is vooral goed te zien in de winter, al struinend over de velden kom je vele tientallen struiken tegen.

Een deel van deze struiken wordt aangevreten door de runderen, maar met name de doornstruiken weren zich en in de bescherming van hun stekels zullen in de toekomst weer andere soorten kunnen opgroeien. Het bos schiet dus uit de grond alleen zien we het nog niet omdat de meeste exemplaren niet boven de brandnetels uitkomen. Dit zal over een paar jaar wel anders zijn!

Ook zeker het vermelden waard is de ontdekking van een groeiplaats van kruidvlier, vorig jaar oktober.

Kruidvlier is een zeer zeldzame plant die in ons land op enkele plaatsen voorkomt in Limburg ►

en bij Nijmegen. De plant kan niet tegen maaïen en is daardoor zeldzaam geworden, vroeger kwam hij veel meer voor. Van de runderen heeft de kruidvlier niets te vrezen want de plant is giftig en onsmakelijk. Het is zelfs eerder omgekeerd: de plant heeft baat bij de runderen want die trappen de bodem plaatse-

lijk kapot wat weer voor goede kiemingsmogelijkheden zorgt.

Er vinden dus tal van interessante ontwikkelingen plaats en de tijd zal leren wat moeder natuur nog meer voor de Staart in petto heeft! ♦

Esther Linnartz
FREE nature

TEKEN

Aad Bruijnzeel

De laatste jaren hoor je steeds vaker over mensen die door teken zijn gebeten en het gevaar van besmette teken. Hoe gevaarlijk is het eigenlijk?

Teken zijn kleine spinachtige beestjes die voor hun groei en voortplanting een aantal malen bloed moeten zuigen van een gastheer. Teken zijn parasieten. Nadat de teek zich heeft volgezogen (duurt enkele dagen) laat zij vanzelf los.

Het gevaar van teken zit in het gebeten worden door een teek, die besmet is met een virus of bacterie.

Er zijn meerdere ziekten die door de beet van een besmette teek kunnen worden overgebracht. De ziekte van Lyme is hiervan in Nederland de bekendste.

Teken hebben in onze huisdieren ook aantrekkelijke gastheren gevonden, zodat je nu een teek overal kan oplopen; zelfs in de eigen tuin.

Wat kun je er tegen doen:

Lange broek dragen
Dagelijkse inspectie
Teek verwijderen met tekenpincet
Wondje ontsmetten
Opschrijven wanneer gebeten door een teek.

Indien u na enkele weken griepachtige symptomen vertoont, meldt u dan bij uw huisarts. Vertel van de tekenbeet. In veel gevallen zal er na besmetting om de beet een rode ringvormige verkleuring ontstaan. Doch niet in alle gevallen!

Onze leden Arnold en Jannie van Nieuwaal kunnen hierover meepraten. Zij zijn al jaren bekend ►

met de risico's van tekenbeten. Zij wandelden regelmatig in Duitsland in de omgeving van Jena, waar de ziekte FSME voorkomt. Bij wandelingen dragen zij lange broeken en zij hebben er een gewoonte van gemaakt om zich dagelijks één of twee maal te inspecteren op tekenbeten. Zij houden ook een logboek bij.

Op 17 juni 2004 werd Jannie in de buurt van Jena door twee teken gebeten. Volgens de regels werden deze verwijderd en de wondjes ontsmet.

Na 14 dagen werd Jannie ziek. Dagenlang had ze hoge koorts. Arnold en Jannie dachten gelijk aan de tekenbeten. Doch, omdat de rode verkleuring ontbrak nam de huisarts geen maatregelen. De ziekte werd erger.

Hoge koorts, hoofdpijn, vermoeidheid, steken in voorhoofd en nek, hartkloppingen, pijn in borststreek, trillende handen, knikkende knieën, traag spreken, slecht slapen, gewrichtspijnen, ademhalingsproblemen etc. Er was duidelijk iets fout.

Zij werd vanwege de vakantie periode behandeld door vier huisartsen. De melding van de tekenbeet werd door de artsen weggewimpeld. Er was immers geen rode verkleuring.

Omdat de artsen rekening hielden met een hersenvliesontsteking en hartklachten werd Jannie doorverwezen naar het Zuiderziekenhuis.

Ook daar kon men niets met het verhaal van de tekenbeet. De neuroloog liet wel een serologisch bloed-

onderzoek doen om de familie gerust te stellen. Deze test toonde echter de ziekte van Lyme niet aan.

De specialisten konden de klachten niet verklaren.

Teneinde raad wende de familie zich tot het Havenziekenhuis in Rotterdam, dat gespecialiseerd is in tropische ziekten.

Na uitgebreid onderzoek kon men daar eindelijk een diagnose stellen.

Na bijna een halfjaar bleek dat Jannie ziek was tengevolge van een tekenbeet, waarbij zij een zeldzame neuro-variant van de ziekte van Lyme had gekregen. Deze ziekte is vervolgens behandeld met zware antibiotica kuren.

Jannie heeft aan haar ziekte blijvende hersenbeschadigingen en allerlei andere chronische klachten overgehouden. Zo moest ze, omdat het centrale zenuwstelsel was aangeast, weer leren lopen en fietsen. Zelfs het omgaan met emoties is daardoor moeilijk.

Op dit moment verwachten zij ►

dat de ziekte voor Jannie binnenkort fataal zal aflopen.

Hoewel de ziekte van Jannie een wissel heeft getrokken op hun leven en hun toekomst, proberen zij de kwaliteit van het leven zo hoog mogelijk te houden. Zij grijpen nog steeds iedere gelegenheid aan om van de natuur te genieten.

Arnold en Jannie zijn dankbaar voor alle tekenen van begrip en medeleven die zij de afgelopen periode hebben mogen ontvangen.

Arnold drukt ons op het hart om alert te zijn op tekenbeten en de mogelijke symptomen daarvan.

Neem een tekenbeet zeer serieus! ♦

OUDE LAND VAN STRIJEN, EEN EXCURSIEVERLAG!

Ronald Dorst

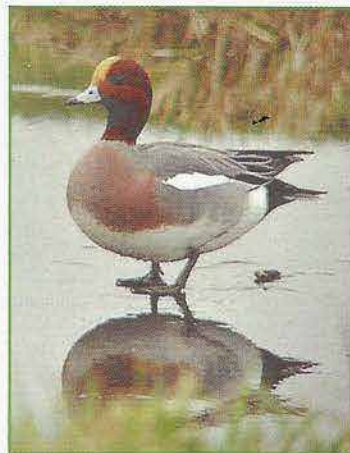
Zondag 10 februari j.l. een mooie zonnige tocht gemaakt door het "Oudeland" van Strijen, met een veertigtal geïnteresseerden een rondje polder.

Menno en ik als teamleiders. Gezien de grote opkomst de groep in tweeën gesplitst. Onder ons veel "oude" bekenden van de gidsenopleiding, acht stuks welgeteld, niemand van hen loopt met mij mee?

Vertrek vanaf de parkeerplaats bij het Joods oorlogsmonument langs de Keen, richting gemaal Overwater waarna we linksaf slaan het Walewegje in. Onze weg vervolgend gaan we het grindpad op (eerste weg links). Je loopt hier midden in de polder en alleen het mooie weer en de vele ganzen en Smienten ma-

ken je dag helemaal goed. Ook in deze groep 2 enthousiaste jongens die het aantal soorten bijhoudt dat we hebben gespot. Ook de Dwerggans ontbreekt vandaag niet op ons lijstje!

Op de terugweg langs het reigerbos van Strijen waar de oude nesten van verleden jaar nog in de toppen van de bomen zitten. Eef een actieve vogelaar laat ons het nest zien van de Grote bonte specht die hier vorig jaar ook zijn kroost grootbracht. Al met al een geslaagde ochtend! ♦

NBC KLEIN PROFIJT

Openingstijden:

Dinsdag t/m vrijdag: 10 tot 17 u.

Zaterdag & zondag: 12 tot 17 u.

Hanny Willemstein

Ik ben begonnen met in de kop van dit artikel de openingstijden van ons bezoekerscentrum te vermelden. Hoe lang deze openingstijden al gelden, weet ik niet.

Wat ik wel weet, dat het aantal bezoekers in de loop van de jaren flink is gestegen. Uit de gegevens, die Merijn van den Hoogenhoff mij verstrekke, blijkt dat in 1996 ongeveer 8000

bezoekers Klein Profijt aandeden. In het afgelopen jaar waren dat er bijna 17000. Iets minder dan in 2006, maar daar was de wat minder zonnige zomer vast en zeker debet aan.

In de loop van de jaren is ook het "type" bezoeker veranderd. Waren het in de eerste jaren meestal actieve vrijwilligers van HWL zelf en 'toevallige' passanten, die langs kwamen, vandaag de dag is voor velen uit de Hoeksche Waard een wandeling of fietstocht naar Klein Profijt een vast (zondags)uitje.

Na gedane "arbeid" is het heerlijk om als het weer het toelaat op het terras te verpozen of anders bij de

open haard te zitten, onder het genot van

Door de week zwaait Merijn, bijgestaan door een aantal vaste medewerkers, de scepter in Klein Profijt.

In het weekend staan vrijwilligers achter de bar. Met z'n tweeën!

Soms hebben zij het druk: Op zondag kan het bezoekersaantal oplopen tot 200, maar het kan ook zo zijn, dat er maar een man of 40 komen, bij storm en regen nog minder. Kortom er is geen pijn op te trekken, maar saai is het nooit.

We kunnen een beroep doen op een groot aantal vrijwilligers. Maar om het voor een

ieder ook leuk te houden, zou aanvulling zeer welkom zijn.

Wij zoeken dus mensen, die 1 maal per 1 à 2 maanden een zaterdag of zondag dienst willen doen in Klein Profijt. Ook versterking van de 'doordeweekse' ploeg is van harte welkom ♦

Wilt u meer weten, laat het ons weten!!

U kunt bellen: Klein Profijt (0186 621888) of Hanny Willemstein: (0186 612435).

Via de mail kan ook:

kantoor@hwl.nl of

hanny.willemstein@orange.nl

OPENHAARDHOUD TE KOOP.

Piet Leeuwenburgh

De laagstam fruitbomen die we tegenwoordig overal in boomgaarden zien staan, zijn na een leeftijd van ongeveer 15 jaar aan het einde van hun commerciële leven.

Een bevriende fruitteler ging dan ook zijn bomen rooien. De boomgaard hield op te bestaan, omdat hij overging op de teelt van andere gewassen. Hij vroeg of wij als vrijwilligers van HWL interesse hadden in openhaardhout en indien wij meehielpen, werd de houtopbrengst gedeeld.

Een aantal enthousiaste vrijwilligers is aan de slag gegaan. Zij hebben in de wintermaanden geholpen om 8000 laagstam appelbomen en 250 elzenbomen te rooien.

Dit hout (ons deel ongeveer 200 m³) wordt in kleine porties naar "Klein Profijt" gehaald en door hen verwerkt tot openhaardhout, waarna het

is bestemd voor de verkoop. De opbrengst komt ten goede aan de kas van HWL.

Heeft u een open haard of houtkachel en wilt u er a.s. winter warm (pjes) en gezellig bijzitten (en wie wil dit niet ?) bestel dan tijdig bij ons dit hout.

Voor de prijs hoeft u het niet te laten. Appel/elzenhout gezaagd in stukken van 20 tot 40 cm. kost bij ons slechts € 35 per m³.

Het hout verpakt in netzakken kost € 2 per zak.

Wilt u er 2 x warmte van dan kunt u het ook ongezaagd kopen:

(lengte ongeveer 1 m), dan is de prijs € 20 per m³.

Zelf afhalen bij "Klein Profijt", kost niets extra's, heeft u geen transport mogelijkheid dan kunnen wij ook aan huis bezorgen.

Voor bezorging in de Hoeksche Waard berekenen wij € 5.

U kunt telefonisch bestellen bij "Klein Profijt" (0186 621888) of via e-mail (kantoor@hw1.nl). ♦

ACTIVITEITENPROGRAMMA

Let op: van te voren aanmelden via excursies@hwl.nl of telefoneer of sms naar 06-22.75.20.67

Datum	Tijd	Thema / waar	Verzamelpunt	Coördinerende gids
5 april 2008 (zaterdag)	14.00 - 16.30	Zomerlanden Gorzenbosch	carpoolplaats tegenover busstation Heinenoord	Ronald Dorst
26 april 2008 (zaterdag)	6.00 - 8.00	Vroege vogels - Oeverlanden	Parkeerplaats aan de Bui- tendijk tegen Strijensas	Raimond Taal
1 mei 2008 (donderdag)	5.30 - 9.30	Dauwtrappen: wandeling inclusief ontbijt!! van Barendrechtse Brug tot Klein Profijt	einde Boonsweg, Blaak- schiedijk.	Ton Koenis
10 mei 2008 (zaterdag)	13.00 - 16.00	Veerbos / bezoek aan Nationaal Landschap- centrum Numansdorp	Veerweg Numansdorp NLC	Cees Mesker
in mei.	s-avonds	Vleermuizen en griendjes - Klein Profijt	Klein Profijt, Zalmpad 11, Oud-Beijerland	Carla van Brug
15 juni 2008 (zondag)	11.00 - 13.00	Helpers van de natuur: insecten, slakken en riet - Klein Profijt	Klein Profijt, Zalmpad 11, Oud-Beijerland	Marjon Kunst
29 juni 2008 (zondag)	10.30 - 12.30	Vlinders en libellen - Polder Trekdam	Trekdamseweg, 's- Gravendeel	Henk Bunjes en Mar- jon Kunst

Kijk voor meer en de meest recente informatie op www.hwl.nl

Wel eens gedauwtrapt?

Dauwtrappen hoort traditioneel bij Hemelvaartsdag. Dauwtrappen betekent heel vroeg opstaan en een ochtendwandeling maken door de ontwakende natuur. Vorig jaar stond de deelname alleen open voor natuurgidsen van het HWL. In 2008 stelt HWL deze vroege ochtendwandeling voor het eerst open voor de eigen leden en voor algemeen publiek. Iedereen mag dit jaar dus meelopen! Er is wel een maximum aantal deelnemers. Het mag niet té massaal worden!

De wandeling voert zoveel mogelijk door de natuur: langs de rivier de Oude Maas en door typisch Hoeksche Waardse landschappen, als grienden, ruigten en akkers. Gidsen vertellen onderweg van de aanwezige natuur. De tocht wordt afgesloten met een uitgebreid en overheerlijk **ontbijt** op het buitenterras van Klein Profijt (bij slecht weer binnen).

Meedoen?

Wilt u op **Hemelvaartsdag (donderdag 1 mei 2008)** ook mee dauwtrappen? **Van tevoren opgeven is verplicht.** Uw inschrijving gaat in zodra de *betaling* bij ons binnen is. Bij overtekening ontvangt u uw geld terug.

Vertrek	Om 5.30 u. in de vroege ochtend.
Startpunt	Oprit voormalige Barendrechtse Brug bij Blaakschedijk (einde Boonsweg).
Vervoer	Voor chauffeurs en fietsers is er vervoer terug naar het startpunt.
Lengte	7 à 8 km, ongeveer: 3 uur.
Eindpunt	NBC Klein Profijt.
Eindtijd	± 9.30 u. (dit is inclusief het ontbijt).
Deelnemers	Maximaal 30 (in volgorde van betaling).
Opgave	<u>NBC Klein Profijt</u> <u>Per telefoon:</u> (0186) 62 18 88, of <u>Per e-mail:</u> kantoor@hwil.nl. Bij opgave per e-mail graag vermelden: naam, adres, postcode, woonplaats, tel.nr., aantal volwassenen of kinderen tot 12 jaar en of u wel / geen lid bent van het HWL. Geef ook even aan als u een vegetarisch ontbijt wenst.
Kosten	Leden: € 5,00 Niet-leden: € 7,50 Kinderen t/m 12 jaar: € 3,00.
Betaling	Op postgiro 1767974 t.n.v. A.N.Koenis te Barendrecht, o.v.v. "Dauwtrappen 2008" en het aantal personen.
Sluiting	Bij opgave <u>vóór 15 april</u> hebben HWL-leden voorrang. Eindsluitingsdatum: 25 april

DE EERSTE STEEN-MARTER IN DE HOEKSCHE WAARD!

Merijn van den Hoogenhoff

Het is vroeg in de middag als er twee vrijwilligers van de dierenambulance binnen lopen in bezoekerscentrum Klein Profijt. Ze hebben een reiskooi bij zich en stellen mij de vraag of het dode dier dat ze gevonden hebben een bunzing is of een marter. Eigenlijk is het altijd een bunzing. In de Hoeksche Waard komen immers geen marters voor.

Als ze echter de deksel open doen, gaat mijn hart sneller kloppen. Op een oude krant ligt een schitterend (wel behoorlijk aangereden) steenmarter. Na mijn eerste verbazing meld ik de vrijwilligers dat ze een heel bijzondere vondst hebben gedaan. Het is namelijk de eerste melding ooit van een steenmarter op ons eiland. Ik vraag naar de locatie van de vondst. Dit blijkt de A29 te

zijn en dan nabij een parkeerplaats op deze doorgaande snelweg. Ik bedank de vrijwilligers en maak enkele foto's.

Mijn eerste verrassing voorbij begin ik na te denken wat de oorsprong kan zijn van deze steenmarter. Het zijn zwervers, dat is waar, maar misschien is het aannemelijker dat dit dier is meegelift met een vrachtwagen en aan de wandel is gegaan toen de chauffeur even pauzeerde op de parkeerplaats. Vervolgens heeft hij de overkant van de weg niet gehaald. Of dit ook zo is, zal de toekomst moeten uitwijzen.

Na melding bij zoogdiervereniging VZZ, was de reactie dat de laatste jaren meer en meer meldingen komen uit deze omgeving. Zo waren er al meldingen vanuit Hoek van Holland, nabij Zierikzee, Walcheren en Dordrecht. Het is dus niet denkbeeldig dat deze steenmarter op eigen kracht hier is gekomen.

De steenmarter (*Martes fiona*), is een lid van de familie van de marterachtigen. Hij heeft een lengte van 37

tot 52 centimeter en nog eens een staart van zo'n 25 centimeter ►

Alles bij elkaar ziet hij eruit als een slanke kat. Zijn manier van voortbewegen is gelijk aan die van de bunzing, hermelijn en wezel en rent in een vloeiende golfbeweging door het landschap. In tegenstelling tot de andere marterachtigen op ons eiland is dit dier helemaal grijs/bruin en heeft alleen een heel opvallende wit tot roomkleurige bef.

Ze leven nabij dorpen en steden en zoeken hun voedsel langs groenstroken, greppels, bosjes en wegbermen. Dat laatste maakt hem kwetsbaar als verkeersslachtoffer. Binnen hun leefgebied kunnen ze tientallen schuilplaatsen hebben in takkenhopen, boomholtes, dichte struiken, op oude schuurzolders en kruipruimten. Het zijn goede klimmers en ze kunnen per nacht afstanden afleggen van 10 tot 15 kilometer.

Het dieet van de steenmarter is heel veelzijdig en bestaat onder anderen uit muizen, ratten, insecten, kikkers, maar ook vruchten en bessen die tussen juli en december tot driekwart van hun voedsel kunnen uitmaken. De steenmarter is in Nederland be-

scherm en mag dus niet bejaagd of gedood worden. Hij is vooral gebaat bij het creëren van rustige schuilplaatsen. Zo kunnen zelfs hopen maaisel in de struiken dienen als verblijfplaats. Om een goed beeld te krijgen van het wel of niet permanent voorkomen van de steenmarter in de Hoeksche Waard, zijn alle ogen nodig. Hij is namelijk zeer moeilijk waar te nemen.

Nu wil het toeval dat 2008 ook nog eens is uitgeroepen als het jaar van de bunzing (daar gaat het niet zo goed mee). En dus wil ik iedereen vragen om in het jaar 2008 zijn oren en ogen extra de kost te geven, op zoek naar alle marters in de Hoeksche Waard. Het liefst krijg ik meldingen met foto's en al, maar voor wie het verschil goed kent is dat niet nodig. Langs brengen van dode marters op NBC Klein Profijt mag natuurlijk ook altijd. Mocht je het idee hebben met een steenmarter te maken te hebben, dan zijn foto's of het dood gevonden dier onontbeerlijk voor een positieve melding. Ik kan hem pas als steenmarter registreren als ik hem goed heb kunnen determineren. Komen er meer meldingen of blijft het hierbij is nu de vraag ♦

Meldingen kun je kwijt bij kan-toor@hwl.nl of bij NBC Klein Profijt – Zalmpad 11 – Oud – Beijerland. Voor vragen of verdere informatie 0186 621888 (tijdens kantooruren)

PATRIJZEN

Martin Benard

In de vorige Waar(d)zegger stond een korte melding over de patrijzenstand. Hieronder het volledige verslag.

Het vorige winterhalfjaar (2006/2007) globaal van november tot en met april, is door de Vogelwerkgroep van het HWL geprobeerd een overzicht te krijgen van de populatie Patrijzen in de Hoeksche Waard.

Een lastige klus door de relatief kleine populatie en de geringe trefkans in het veld. De inventarisatie van dat jaar was een vervolg op een drie jaar eerder gehouden identiek onderzoek. Na een dramatische achteruitgang in de tweede helft van de vorige eeuw, waarbij de Patrijzenstand gedecimeerd is, lijkt er nu sprake te zijn van een redelijk stabiele populatie, zij het op een laag niveau. Zowel tijdens de tellingen van de broedvogelatlas in de jaren 1998-2000, als ook in het voorjaar van 2004 en dat van 2007 werd het aantal broedparen op ongeveer 75 á 80 geschat. De winterpopulatie, die kan worden afgeleid uit de verzamelde waarnemingen van de groepen uit de periode november tot en met februari, bestaat begin 2007 uit zo'n 200 exemplaren.

Een leuke en opvallende nevenuitkomst uit het onderzoek is dat heel goed kan worden nagegaan wan-

neer de paarvorming plaatsvindt. Al heel vroeg in het voorjaar, in februari (feitelijk is het nog winter!), vallen de wintergroepen uit elkaar en worden de paartjes gevormd. De periode waarin dat gebeurt beslaat slechts twee weken!

Voor eind januari werd nergens een

paartje gezien, maar na half februari werd juist nergens meer een 'groepje' groter dan twee gemeld: uitsluitend paartjes dus. De literatuur spreekt van paarvorming in de gehele maand februari, maar in de Hoeksche Waard was zowel in 2004 als in 2007 de paarvorming binnen de eerste twee weken van die maand afgerond. Mogelijk heeft het iets te maken met de zachte winters van tegenwoordig. Overigens zijn de paartjes veel beweeglijker dan de wintergroepen. Blijven de groepen nog wel eens weken of zelfs maanden op dezelfde vierkante kilometer hangen, de paartjes zwerven breed uit en duiken op plekken op waar in de winter geen waarnemingen zijn gedaan.

Broeden is er in maart of april nog niet bij dat vindt pas in het late voorjaar plaats ►

Het flinke legsel bestaat uit liefst 10-15 eieren. De dalende trend van vorige eeuw lijkt weliswaar te zijn gestopt, maar gezien de geringe populatie is de soort in de Hoeksche Waard nog steeds erg kwetsbaar. Het is de bedoeling het onderzoek

naar de Patrijzenpopulatie over drie jaar opnieuw uit te voeren. Te zijner tijd doen we graag weer een beroep op u, want uitsluitend met brede medewerking kan zo'n onderzoek slagen ♦

LENTEKRIEBELS.

Ank Kortenbach

Zodra de zon in februari begint te schijnen, zoals afgelopen weken, krijgen wij mensen de kriebels in ons lijf. Willen we alles schoonmaken en vooral opruimen. Speciaal de tuin, die moet netjes zijn, al het dorre blad moet weg alle afgestorven planten moeten er uit.

Jammer, heel jammer voor de dieren en insecten, die in dit afval hun onderkomen hebben gezocht tegen de kou en de regen van de afgelopen winter. Door deze lentekriebels verwijdert u een hoop voedsel voor de vogels maar ook voor de egel. De egel, die bij u in de tuin misschien een warm holletje heeft gemaakt, wordt als de nachttemperatuur boven de tien graden uitkomt wakker uit zijn maanden durende winterslaap. Tijdens zijn winterslaap heeft de egel veel van zijn vetreserve verbruikt. Nu hij wakker wordt moet de egel direct aan voedsel zien te komen om in leven te blijven en voor nageslacht te kunnen zorgen.

Als u toch in uw tuin wilt gaan werken, houd u er dan rekening mee dat er in uw tuin dieren leven. Dit kunt u doen door tuinafval in een hoek te laten liggen. Hier kunnen de vogels en zeker de egel voedsel vinden. Heeft u een berg afval in uw tuin liggen, wees dan voorzichtig met het opruimen van die berg, er kan namelijk nog een egel in liggen die nog in winterslaap is.

Egels die in winterslaap zijn mogen niet gestoord worden. In de winterslaap periode gaat het hart van een egel heel traag werken, dit om zoveel mogelijk energie te sparen en om al die maanden te kunnen slapen. Wordt nu een egel gestoord in zijn slaap dan moet het hart ineens zo snel gaan werken dat de egel daardoor een hartinfarct kan krijgen, met alle gevolgen van dien ►

Meestal gaat de egel hieraan dood. Vindt u een egel bij u in de tuin geef het dier dan te eten, bijvoorbeeld kattenvoer. Ziet u een egel die dronken door de tuin loopt, bel dan de Egelopvang, deze egel kan ziek zijn, of is zo verzwakt dat het dier niet genoeg voedsel kan vinden.

Als u 't tuinafval laat liggen helpt u ook om later in het seizoen de moeder egels een plaatsje te geven om haar jongen te krijgen, niets is zo leuk om als ze vier weken oud zijn een nest jongen door je tuin te zien wandelen.

e-mail egelopvang@hccnet.nl

Website:

www.kortenbach.nl/egelopvang.html

Wist u dat de egel al miljoenen jaren op aarde leeft. Ook al ten tijde van de dinosaurus.

Toen was hij wel een meter groot. Dit blijkt uit opgravingen die gedaan zijn in Duitsland.

In de loop van de eeuwen is hij kleiner geworden, omdat hij zich niet meer hoefde te verdedigen tegen vijanden. De natuurlijke vijand van de egel zijn de vos de das en de oehoe. Maar zijn grootste vijand zijn wij, de mens. Laten we er toch met zijn allen voor zorgen dat dit geweldige dier met uw hulp in de tuin behouden blijft en niet op de rode lijst van uitstervende dieren beland ♦

In het 2e halfjaar van 2007 hebben zich de volgende nieuwe leden aangemeld:

J. de Ruiter
E. van Welij-de Lange
Streekmuseum Hoeksche Waard
B. Dorsman
H.L.S. Luitjens
A. Goud-Meijer
A.E. de Waal
M.E.E. van der Linden
P.J. Schaap
A. de Groot
M.R. Jongeneel
K.C. Braat
A. Blok
J. de Waard
M.P. Heezen
C.A.B. Bijkerk
C. van der Brule

Oud-Beijerland
Maasdam
Heinenoord
Puttershoek
Westmaas
Oud-Beijerland
Zuid-Beijerland
Nieuw-Beijerland
Oud-Beijerland
Numansdorp
Zuid-Beijerland
Rotterdam
Mijnsheerenland
Oud-Beijerland
Rhoon
Dordrecht
Mijnsheerenland

2e halfjaar 2007:

C.W. Rietveld
P.A. van der Wel
C. Rietveld
L. v.d. Meijde
OBS de Klinker
N.A. van Nimwegen
A.M. Reniers.
H.A. Remis
M. Blok
G. Hahn
J.P.M. Selten
C.E. de Wit-Weeda
J.H.L. Kievit
A.D. van Balen Blanken
P. Molendijk
H.P. Zoeteman
J. Verschoor
F.H.M. Derkx
C.M. Geul
A. van Wageningen
P.H.M. Blom
E.W. de Klerk-Boeren
R. Dorst

Puttershoek
Oud-Beijerland
Puttershoek
Oud-Beijerland
Oud-Beijerland
Oud-Beijerland
Oud-Beijerland
Nieuw-Beijerland
Klaaswaal
Strijen
Numansdorp
Westmaas
Westmaas
Oud-Beijerland
Strijen
Rotterdam
Oud-Beijerland
Westmaas
Mijnsheerenland
Oud-Beijerland
Mijnsheerenland
Oud-Beijerland
Strijen

**Ook in het nieuwe jaar heeft
HWL al nieuwe leden kunnen verwelkomen:**

A.B. Vermeer
N.J. van der Weele
H. Bogaerds
R. Ravesteijn
P. Trompetter
M.A. den Outer
C. Spiljard
K. Tuk
E. Kraaijestein
G.B. Geldhof
M.D. van den Berg

Heinenoord
Numansdorp
Mijnsheerenland
Numansdorp
Strijen
Strijen
Oud-Beijerland
Strijen
Oud-Beijerland
Oud-Beijerland
Oud-Beijerland

PLATTELANDSMARKT 2008

Op 14 juni a.s. wordt de plattelandsmarkt weer georganiseerd op het terrein van Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt. Deze markt zal een beeld geven van wat er zo al in de Hoeksche Waard georganiseerd, geproduceerd en verkocht wordt.

Wij hopen dat deze markt weer net zo'n succes wordt als voorgaande jaren.

U bent van harte uitgenodigd!

M.v.g
Organisatie Plattelandsmarkt
Reina, Elisabeth, Eefje en Flip

ALGEMENE LEDENVERGADERING 2008

dinsdag 8 april 2008

Het doet het Algemeen Bestuur een genoegen twee nieuwe bestuursleden voor te dragen.

Mevrouw G.H. Quist is bereid gevonden de bestuurstaken van Educatie te vervullen en de heer R.H. Wiggers zal de bestuurstaken van het nieuwe Nationaal Landschaps Centrum op zich nemen.

In overeenstemming met artikel 8 van de statuten wijst het bestuur de leden op de mogelijkheid zelf kandidaten voor het bestuur voor te dragen.

Het verslag van de 24e Algemene Ledenvergadering 2007 kunt u bij de secretaris aanvragen.

Het financiële verslag (de exploitatierekening 2007, begroting 2008 en de balans per 31 december 2007) met een korte toelichting op de cijfers, kunt u eveneens bij de secretaris aanvragen.

TPG POST

Port betaald

Port payé

Pays-Bas

